

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „БЪЛГАРИСТИЧНИ ЕЗИКОВЕДСКИ ЧЕТЕНИЯ“, ПОСВЕТЕНА НА 100-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. МИРОСЛАВ ЯНАКИЕВ

Проф. д-р Йовка Тишева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

На 23 и 24 ноември 2023 г. в СУ „Св. Климент Охридски“ се проведе международната научна конференция „Българистични езиковедски четения“, посветена на 100-годишнината от рождението на проф. Мирослав Янакиев. Организатор на проявата беше Катедрата по български език на Факултета по славянски филологии към СУ „Св. Климент Охридски“. Конференцията беше част от дейностите по Националната програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (ННП „Българистика“) и се организира с подкрепата на Научноизследователския сектор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (дог. № 80-10-135 от 10.5.2023 г.).

Научният форум се провежда за втори път, след първите четения, организирани през 2018 г. по повод 130-годишния юбилей на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2023 г., която отново е юбилейна за Университета, Катедрата по български език успя да организира второто издание на тази значима научна проява. Провеждането на четенията дни преди патронния празник на Софийския университет беше значим принос в юбилейния календар на Алма матер.

За филологическата общност особено важен беше и фактът, че конференцията е посветена на 100-годишнината на един от най-изтъкнатите български езиковеди – проф. Мирослав Янакиев. Започнал работа в Софийския университет като асистент по история на българския език в Катедрата по български език към Историко-филологическия факултет през 1947 г., през годините на своята професионална дейност той води упражнения и чете лекционни курсове по старобългарски език, история на българския език, съвременен български език (фонетика, лексикология, морфология, синтаксис), глаголическа и кирилска палеография, българска стилистика, българско стихознание, глотометрия (математическа статистика за филолози). журналистическа стилистика на студенти от специалност „Българска филология“, „Руска филология“,

„Турска филология“, „Журналистика“, „Архивистика“. Научните му интереси са разностранни и очертават неговия неповторим научен профил: историческа граматика на българския език, стилистика, стихознание, семиотика и информатика. Изследовател с широк интердисциплинарен профил, който използва в работата с езиковите данни методи от математическата логика и теорията на информацията, учен с енциклопедична интереси и познания, новатор, прозрял далеч напред във времето връзките между хуманитаристиката и технологиите – такъв остава проф. Мирослав Янакиев в спомените на своите студенти, колеги и съмишленици. На конференцията присъстваха негови студенти, които чрез докладите и изказванията си по време на дискусиите за пореден път доказаха, че идеите на модерната филология, на корпусните проучвания, на статистическите методи, на компютърната лингвистика, пропагандирани от проф. Янакиев, са намерили достойни последователи.

Първата международната научна конференция „Българистични езиковедски четения“ се състоя на 19 и 20 ноември 2018 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В нея участваха изследователи от 10 университета в България и от Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН, както и чуждестранни учени от 11 държави. Във второто издание на Четенията доклади представиха колеги от 7 университета в страната: Велико-търновския университет „Св. св. Кирил и Методий“; Медицинския университет – Варна; Нов български университет; Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“; Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“; Югозападния университет „Неофит Рилски“ и от университета домакин на проявата, както и от два института на БАН: Института за български език и Института за литература. Чуждестранните участници, които се включиха в проявата, бяха от университети и славистични центрове в 7 страни: Университета в Грайфсвалд (Германия); Университета в Комотини (Гърция); Университета в Болоня и Университета „Ка Фоскари“, Венеция (Италия); Института по славянознание при Руската академия на науките (Русия); Университета в Питсбърг (САЩ); Одеския национален университет „И. И. Мечников“ (Украйна); Университета в Будапеща „Лоранд Йотвьош“ (Унгария). Конференцията даде възможност за среща на учени, работещи в различни научни центрове, представители на различни школи и направления в езиковедството, за популяризиране опита на българските учени, както и за създаване на нови контакти и подготовка на бъдещи съвместни проекти.

В двата дни на конференцията да бъдат изнесени 60 доклада, представящи съвременните постижения на езиковедската българистика у нас и в чужбина. Те бяха свързани със следните тематични направления:

- Съвременни методи и подходи във фонетиката и фонологията
- Динамиката на лексикалната система и на нейните елементи
- Съвременни морфологични и синтактични подходи

- Актуални въпроси в прагматиката и стилистиката
- Вариантността, нормативността и кодификацията днес.

В рамките на Българистичните езиковедски четения бяха организирани и три кръгли маси: *Лингвистични аспекти на превода*; *Българистиката и езикът на медиите* и *Дигитална хуманитаристика: електронната обработка на старобългарски паметници*. По време на първата конференция също бяха организирани кръгли маси по въпросите на превода и на медийния език. Включването им в програмата и на второто издание на проявата показва устойчивия интерес на изследователите, преподавателите и студентите към тези две важни сфери, в които ярко се открояват динамичните процеси в съвременния български език. Тематиката на кръглите маси се отличаваше и с обществената си значимост. Насочеността им към теоретичните и приложните аспекти в конкретни професионални сфери даде възможност в дискусиите да се включат учени и практики от различни области, които обаче имат общ обект – българския език. Важно е да се отбележи и големият интерес на студентите към дискусиите, проведени по време на кръглите маси. По този начин бакалаврите и магистрите от филологическите факултети на Софийския университет не само се запознаха с постиженията на изявени преводачи и журналисти, но беше провокиран и траен интерес към тези практико-приложни аспекти на филологията.

В кръглата маса по въпросите на превода бяха коментирани теми, свързани с предаване на термини и фразеологизми при художествен, делови писмен и устен превод, както и при филмов превод. С изказвания се включиха университетски преподаватели от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, които са и активни преводачи: Диляна Денчева, Кристиян Янев, Лилия Желева, Надежда Сталянова, Радост Железарова, Райна Камберова. Своя опит в областта на художествения превод на реалии споделиха Мария Пилева (Институт за литература – БАН) и Ирина Седакова (Институт по славянознание – РАН). Елена Крейчова (Масариков университет – Бърно) представи трудностите пред преводача при писмен и устен делови превод, както и при работа с оперативни медийни текстове и медиен мониторинг.

В дискусиата за езика на медиите се включиха журналисти, работещи в радиото, в няколко телевизии, представители на печатни и на електронни онлайн медии: Диана Янкулова (БНР), Аделина Радева (БНТ), Христина Христова (БНТ), Виктор Дремсизов (Bulgaria on Air), Златимир Йочев (bTV), Мария Цънцарова (bTV), Ивайло Везенков (bTV), Мария Ванкова (bTV), Диана Радева („Евро Нюз“), Методи Владимиров (Нова телевизия), Ярослава Прохазкова („24 часа“), Николай Велев (dir.bg), Деница Китанова (Actualno.com).

Втората международна научна конференция „Българистични езиковедски четения“ даде широка трибуна за популяризирането на резултатите от научноизследователската дейност на езиковеди българи от страната и чужби-

на, за научни дискусии, за запознаване с нови научни направления и подходи в хуманитаристиката. Проявата допринесе за утвърждаване авторитета на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като водещ център за езиковедски българистични изследвания. Конференцията подпомогна и работата на чуждестранни изследователи в областта на езиковедската българистика чрез разширяване на научните контакти между учени от различни изследователски центрове от страната и чужбина. Заявеният интерес към събитието от студенти от бакалавърските и магистърските програми във филологическите факултети на Софийския университет при запознаването им с практиката на водещи преводачи и журналисти, както и участията на студентите в дискусиите по време на кръглите маси показаха изградено отношение към научните и приложните аспекти на филологията и мотивация за самостоятелни изследванията в областта на хуманитаристиката.

✉ **Prof. Dr. Yovka Tisheva**
Department of Bulgarian Language
Faculty of Slavic Studies
Sofia University „St. Kliment Ohridski“

ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ – КЪМ ЕЗИКА И КУЛТУРАТА ЧРЕЗ ЛИТЕРАТУРА

Доц. д-р Недда Бояджиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

„Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век“ е първото голямо изследване на гл. ас. д-р Радея Гешева. Монографията поставя значимия въпрос за ролята и мястото на жените в италианската литература, проследява предпоставките за разполагането им в центъра или в периферията на литературното пространство. Книгата разглежда темата за праотците и прамайките на писането, фокусира се върху женското и започва с примери от Средновековието и хуманизма, достигайки до XX век. Монографията е ценен ресурс, подпомагащ методиката на обучението по италиански език, култура, литература.

„Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век“ се състои от уводни бележки, част, озаглавена „За термините“, три глави, приложения, резюме на английски и на италиански език, библиография и именован показалец. Обект на изследването са романи на Наталия Гинзбург, Дача Марайни и Елена Феранте, а предмет е спецификата на женското писане в творбите им, разглеждана през призмата на езика и паметта. Монографията предлага три модуса на тялото на пишещата жена, анализирани с оглед на центъра и периферията на тялото на *fetina scribens* – жертва, посочвано и като *затворник*, *воин* и *медиатор*. Женското тяло е разгледано в съпоставителен план, като по този начин, след извеждане

на съществените признаци на понятието, се преминава към въвеждането на термини, водещи до синтез и сравнения и накрая – до проследяване на трансформацията им. Телесността се интерпретира и с оглед на идентичността на литературата, в конкретния случай – на италианската.

Литературно-естетическата насоченост на монографията може да се проследи във всяка глава. Авторката посочва образци на художествената литература – българска, френска, американска, английска, италианска. Разглежданите литературни творби са представени с оглед на интерпретацията им като познание за външните характеристики и отношения или извънлитературните (Gesheva 2023, p. 51). Гл. ас. д-р Гешева проектира основните тенденции за теоретично изучаване на художествените произведения, подбира, систематизира и извежда собствен понятиен апарат, изгражда завършена система от познания. Насочеността на монографията е практикоприложна. Тя започва от теоретичното и емпиричното равнище и се пренася в полето на конкретиката.

В първата глава на изследването – „Теоретични аспекти на женското писане“ – се проследяват основните характеристики на *écriture féminine*. Извличат се отличителни черти на женското писане на базата на съдържателни и териториални признаци. Ценен съпоставителен момент е сравнението между италианската и българската традиция по отношение на научните изследвания, отнасящи се до *écriture féminine*. Посочен е приносът на българските изследователки и теоретички като Амелия Личева, Миглена Николчина, Милена Кирова, Корнелия Славова, Красимира Даскалова за обогатяване на палитрата от разбирания за това какво означава жена да бъде писателка, задължително ли е да се нарече феминистка, и какви са разликите между женствено, женско и феминистко писане. Тук се извеждат трите модуса на писането, през които е възможно, но не и задължително, да премине всяка пишеща жена. Тезата на авторката е, че това са характерни за *femina scribens* етапи, без значение от нейната националност и от времевия период, в който живее и твори. По този начин в първа глава на монографията се открояват произходът и развитието на италианския феминизъм в паралелен прочит с много други феминизми – английски, американски, френски, швейцарски. Така е възможно да се изградят и интертекстуални връзки, очертаващи ключовите за изследването понятия. От една страна – тялото е интертекстуално, а от друга – и самият италиански феминизъм е своеобразен интертекст, в който прозират активните връзки и отношения с другите феминизми.

Теоретичната глава се основава на солидни и фундаментални интердисциплинарни научни изследвания и теории. Сред тях са теорията на употребата на философа Джорджо Агамбен и теорията на присъствието на антрополога и историка на религиите Ернесто де Мартино. Анализът се очертава като приносен и за компаративистиката, и за чуждоезиковото обучение, с фокус върху дидактиката на литературата. Изведените термини, част от понятийния апа-

рат, са на границата между литературата и философията, между литературата и антропологията, между литературата и социологията. Гранични са и едни от основните разглеждани понятия – *език-материя* – женското, *език-дух* – мъжкото, *пол-памет*, *тяло*, което се определя като „средство за създаване, за представяне, за предаване на идеологии“ (Gesheva 2023, p. 9).

Втората глава на монографията – „История на женското писане в Италия“ – проследява развитието на политическите, икономическите, историческите процеси, които имат отношение към писането. По време на трите вълни на феминизма италианските писателки и поетеси преминават през различни състояния. В първата те се обединяват, във втората се борят за право на гласуване и равнопоставеност с мъжете, в третата поставят акцент към ролята на италианската писателка, която може да бъде изолирана и затворена – глокална, или пък с глобални виждания и позиции. Авторката откроява основните специфики на женското писане, типични за всяка от вълните – в Италия и в световен план. Историята на *écriture féminine* е проследена от Обединението на Италия до края на XX век. Сред посочените за първи път имена са тези на Мария Антониета Ториани с псевдоним маркиза Коломби и Анна Мария Дзукари с псевдоним Неера. До този момент у нас липсва научно изследване, което да откроява Матилде Серао като първа, водеща и еманципирана италианска авторка на социално ангажирани творби. Допълнени и обогатени са примерите за ролята и мястото на писателките в обществото с наблюдения за Сибила Алерамо и за единствената италианка Нобелов лауреат за литература – Грация Деледа (1926). Във втора глава се достига до разграничението между *социален и религиозен феминизъм* в първата вълна на феминизма, *северен и южен феминизъм* – във втората, и *глобален и глокален* – в третата.

Центърът на цялата монография е италианската литература, ситуацията в италианското общество от Обединението до днес, ролята на жените в социума и превръщането им в писателки, мястото и значението на езика, паметта за традицията, образованието, тялото, възприемано като литературен топос. Книгата проследява и влиянието на различни световни тенденции и автори върху италианските. Така например идеите на френската поетеса и писателка от италиански произход Кристина Пизанска са интерпретирани от гл. ас. д-р Гешева с оглед на възгледите на Вирджиния Улф няколко века по-късно, повлияли и разглежданите в последната глава авторки – Наталия Гинзбург, Дача Маранини – гост в България и на специалност „Италианска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през декември 2023 година, и Елена Феранте. Британската романистка и есеистка се спира на три основни аспекта – условията, в които пишат жените; същността на женската литература; наличието или отсъствието на женска литературна традиция. Те са разглеждани и от всяка от анализираниите в последната глава авторки. Идеите за средата, в която се осъществява творческият процес, за характеристиките на женската литература

– без значение каква е националността и принадлежността ѝ, за традицията са фундаментални. Те могат да бъдат интерпретирани и през призмата на произхода на въпроса за литературата, дело на жени, приемствеността и въобще идентичността на литературите. Романът е подходящ за тези цели и за Улф, и за трите разглеждани в последната глава авторки. Те представят своите възгледи на страниците на романите си, правейки своеобразен разрез на италианското общество. То води диалог с Античността, предците, съвременниците, политиката, философията, антропологията, историята.

Третата глава на монографията – „Модуси на италианското женско писане“ – се фокусира върху трите емблематични фигури, носителки на знаковите модуси за всяка вълна на феминизма, изведени от авторката. Така Наталия Гинзбург е представителка на първата вълна и олицетворява *отсъствието*, Дача Мараини по време на втората вълна акцентира върху *тревожността*, а Елена Феранте, представителна за третата, се асоциира с *провокацията*. В приложенията към монографията са включени три манифеста, посочени и преведени за първи път на български език. Става дума за „Реч за жените“ на Наталия Гинзбург (1948), „Манифест на групата DEMAU“ (1966), „Манифест на „Женски бунт“ (1970).

Краткият речник на използваните термини в книгата улеснява читателя и е ценен ресурс и ориентир в концепциите и дефинициите. В него намираме информация за основни литературни понятия, както и за понятия, въведени от български, английски, американски, френски или италиански изследователи. Целта на речника е да се посочи ясно какво е виждането на авторката за конкретния термин. Тя се позовава на сравнителни прочити на понятията, които имат отношение към изследването. Така например жената се дефинира като „спяща красавица“ според Елен Сиксу, а за Наталия Гинзбург тя е „призрак и марионетка“ (Gesheva 2023, p. 239). В речника за първи път са посочени нови за българското литературознание термини – *тарантизъм* или *тарантолизъм*, както и определение на женското писане от трите основни за книгата авторки: за Гинзбург – „писане на афектите“, за Мараини – „рентгенова снимка на социалните взаимоотношения“, за Феранте – „фрагмент, който позволява да се прекратят границите“ (Gesheva 2023, p. 240). Предложени са и авторски дефиниции на понятия като *frantumaglia* и *smarginatura*, използвани от Елена Феранте, реконтекстуализирани и реинтерпретирани по различен начин. Книгата включва и резюмета на английски и италиански език с основните акценти в изследването. Целта е основните идеи, наблюдения и обобщения да се илюстрират по достъпен начин и за други изследователи, които не ползват български език.

Именният показалец подпомага бързия преглед и откриването на точно то място на източниците или цитираните имена, дава възможност за бърза справка, отнасяща се и до философията, тъй като в него фигурират имена като

Джорджо Агамбен, Готлоб Фреге, Лудвиг Витгенщайн, и до антропологията, представена чрез фигурата на Ернесто де Мартино, и до историята, посочена като пряко повлияваща литературата, особено когато се отнася за исторически значими личности – Джузепе Гарибалди и Бенито Мусолини. Така източниците достигат 275.

Монографията „Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век“ е ценно изследване, което запълва част от бездната в анализите на литературата на Италия в България до днес. Книгата предлага модерен прочит на женското писане с фокус върху определени писателки и техните специфики. Анализират се основни процеси в италианското общество с отношение към формирането на езика и паметта, културата и литературата. Посочени са основни термини, които следва да бъдат част от фоновите знания на преподавателите, изследователите и студентите, занимаващи се с литературното поле. Монографията очертава хоризонти за бъдещи проучвания, свързани с литературния, дидактическият, педагогическият дискурс в синхронен и диахронен план.

ЛИТЕРАТУРА

ГЕШЕВА, Р., 2023. *Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век*. София: Парадигма. ISBN 978-954-326-506-0.

REFERENCES

GESHEVA, R., 2023. *Enigmi i paradigmi pri nyakoi italianski pisatelki ot XX vek*. Sofia: Paradigma [in Bulgarian]. ISBN 978-954-326-506-0.

FOREIGN LANGUAGE EDUCATION – TOWARDS LANGUAGE AND CULTURE THROUGH LITERATURE

✉ **Dr. Nedda Boyadzhieva, Assoc. Prof.**

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tzar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: n.boyadzhieva@uni-sofia.bg